

Viikinsaaren luontopolku

Sisällysluettelo

Tervetuloa Viikinsaaren luontopolulle.....	3
Rasti 1: Niinipuun monet kasvot.....	4
Rasti 2: Kovan luokan rikkaruoho.....	5
Rasti 3: Lemmenjuoman kasvi.....	6
Ampiaiskukasta pässinmunia vatsavaivoihin.....	7
Suomen yleisin lintu - tunnetko?.....	7
Rasti 4: Kuolleenkouran salamerkit.....	8
Rasti 5: Kotkansiipi - komein kaikista.....	9
Rasti 6: Ihmeellinen ihailtava.....	10
Väri vaihtoa ja keuhkolääkettä.....	11
Rasti 7: Naisen saniainen.....	12
Rasti 8: Lokki kuin lokki.....	13
Rasti 9: Puoliloisen elämää.....	14
Rasti 10: Miehen saniainen.....	15
Paskapensas - ikävä nimi kauniilla pensaalla.....	15
Rasti 11: Haavasta on moneksi.....	16
Rasti 12: Käävät kuin lippalakit.....	17
Rasti 13: Teetä ja syöpälääkettä.....	18
Kartta Viikinsaaren luontopolusta.....	20

Tervetuloa Viikinsaaren luontopolulle!

Saaren vanha nimi on ollut Kaidesaari tai Iso Kaidesaari, koska länsipuolella olevaa Lehtisaartakin on kutsuttu Kaidesaareksi. Viikinsaari on jo kauan ollut tunnettu kesävirikistyspaikka, sillä sen luonnon vehmautta ja kauneutta on aina kiitetty. Viikinsaari kuului aikoinaan Pirkkalan Nikkilän talon maihin, mutta se myytiin kuulemma viinakannun hinnalla Viikin kartanolle. Tällöin saarta alettiin kutsua nykyisellä nimellään ja vuonna 1866 Carl Gustaf Tallqvist perusti sinne ravintolan. 1870- ja 1880-luvuilla saari oli herrasväen huvittelu- paikkana ja siellä vietettiin ”iloista elämää”. Tallqvist osti saaren omakseen vuonna 1881. Tällöin maanmittaustoimituksessa mainitaan saaren olleen hoidettua puistoa.

Tallqvistin kuoltua Viikinsaari oli jonkun aikaa oman onnensa nojassa. Pässien ja pirkkalaisten talojen varsojen lisäksi saarella kävi paljon joutoväkeä, jotka harrastivat mm. viinanjuontia ja tappeluita. Jossain määrin saaresta korjattiin myös heinää. Vuosisadan lopulla Tampereen kaupunki osti Viikinsaaren ja rakensi sinne uuden ravintolan vuonna 1895. Myöhemmin saari oli etupäässä työväenyhdistyksen käytössä. Sittemmin kaupunki on rakentanut ravintolan lisäksi saareen uusia kohteita mm. ulkoilmanäyttämön, tanssilavan, keilaradan ja saunan. Viime sotien jälkeen saaren käytössä oli pieni paussi, mutta nykyään saaren käyttö on jälleen lisääntynyt säännöllisen laivaliikenteen myötä. Luonnonsuojelualueen pinta-ala on 10 noin hehtaaria.

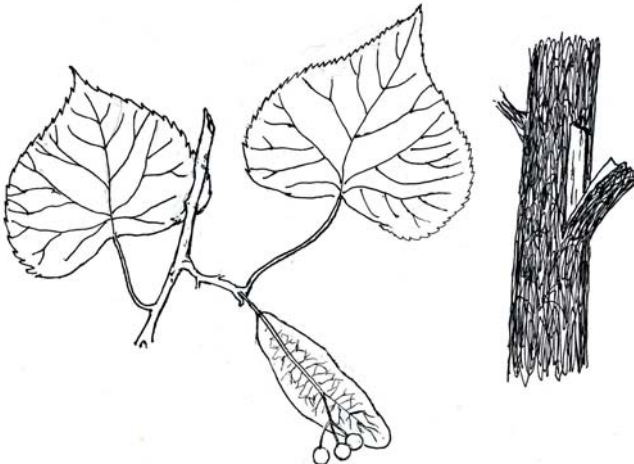
Rasti 1

Niinipuun monet kasvot

Viikinsaaressa on kaksi lailla rauhoitettua luonnonmuistomerkkiä: komeat metsälehmukset (*Tilia cordata*) ravintolarakennuksen vierellä. Lehmusta on kutsuttu myös niinipuuksi, koska puun kuoren alla on niintä, pitkää kuitua. Niinestä on aikanaan valmistettu monenlaisia tarve-esineitä; koreja, mattoja, säkkejä ja köysiä, jopa kenkien päällyksiä. Niini käy myös kukkien sidontaan ja siveltimien valmistukseen. Ennen muinoin oli myös mahdollista maksaa verot niinenä, joten se on ollut tärkeä tarveaine.

Henki tiukassa

Lehmus on varsin sitkeähenkinen puu, jonka kasvu päättyy n. 150 vuoden iässä. Vaikka runko saattaakin vanhemmiten ruveta lahoamaan tyvestä, eivät puun päivät siihen pääty. Lehmus versoo tyvestä voimakkaasti ja kaatuneen rungon tilalle alkaa pian nousta uusi. Lehmus kasvaa Suomessa levinneisyytensä ääri rajoilla, mutta kestää erilaisia vaurioita hyvin ja korjaa niitä tehokkaasti. Siksipä puistoihin usein istutetaan metsälehmuksen lähisukulaista, puistolehmusta. Molempien puiden lehdillä viihtyvät kirvat, joiden makeat eritteet monesti näkyvät kaupungissa lehmusten alla tahmeina läikkinä. Tieteellinen nimi *cordata* viittaa sydämenmuotoiseen lehteen, mistä lehmus onkin helppo tuntea.

Rasti 2

Kovan luokan rikkaruoho

Pienikin juurenpätkä, joka kulkeutuu maan mukana vaikkapa puutarhaan, riittää uuden kasvupaikan valtaukseen. Aluksi vuohenputki (*Aegopodium podagraria*) kasvaa varsin viattoman näköisesti, mutta hyvin pian se on levittäytynyt niin laajalti, että sen kitkeminen käy mahdottomaksi. Vuohenputki lisääntyy tehokkaasti juuristonsa avulla. Suotuisilla paikoilla vuohenputki muodostaa laajoja kasvustoja, joissa ei muita kasveja juuri näy. Luultavasti se harjoittaa kemiallista sodankäyntiä, alleopatiaa, muita kasveja vastaan eli estää vapauttamillaan yhdisteillä muiden kasvien kasvua ja itämistä. Vuohenputken nuoria lehtiä voi hyvin käyttää salaattina ja vanhempia lehtiä pinaatin tapaan tai mausteena. Täten puutarhanvaltaajasta voi olla jotain hyötyäkin. Alun perin vuohenputki on lehtokasvi ja juuri lehdossa sen kasvustot ovat komeimmillaan.

Rastilla voit nähdä myös seuraavia kasveja: niittyhumala, metsäapila, ahomatara, lillukka ja tuomi. Koivuisissa näet pakurin (ks. rasti 13), kiinnität ehkä huomiota visakoivun muhkuraisiin muotoihin ja ihmettelet kirkaankeltaista haavankeltajäkälää haapojen rungoilla (ks. rasti 11).

Rasti 3

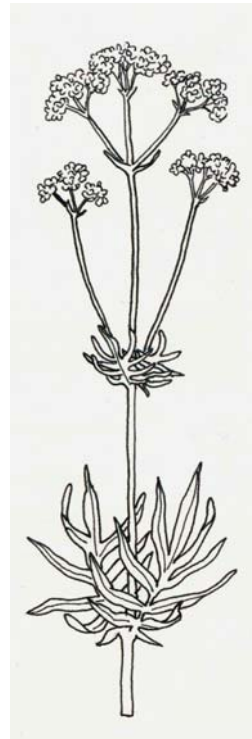
Lemmenjuoman kasvi

Varsin moneen asiaan on virmajuurta (*Valeriana officinalis*) käytetty. Jo Elias Lönnrot mainitsee sen tuovan avun ”virmaan (kaatumatauti), matoihin, päänkivistykseen ja vaimollisten tukkeukseen (kuukautishäiriöt)”. Pohjolan väki on uskonut virmajuuren vaikuttavan edullisesti hedelmällisyyteen ja lemmenherättäjäksi on tätä kasvia mainittu.

Taikaakin virmajuuressa on ollut. Tuvan kattoon ripustettu virmajuurikimppu on käännyt noidan ovelta ja tervaan sekoitetulla virmajuurella siveltiin laitumelle laskettavia eläimiä, etteivät sinipiiat niihin koskisi. Tunnetuin lienee virmajuuren vaikutus kissoihin. Juurakon tuoksu saa ne hullaantumaan, silmät alkavat kiilua ja kollit joutuvat hurmukseen. Kerrotaanpa kissojen hyppivänkin virmajuuren tuoksusta. Muinaiset egyptiläiset pitivät kissoja pyhinä eläiminä ja siksi he kunnioittivat tätä kasvia joka sai kissatkin lumoihinsa. Mutta voimaa virmajuuressa kuitenkin on. Entisaikojen ihmiset karkottivat vaatekaapeista täit virmajuuren oudolla tuoksulla ja sillä myös peitettiin mahdolliset epämiellyttävät hajut. Tänä päivänä virmajuuresta saatavaa valerianaa on monissa apteekkituotteissa. Valeriaanalla onkin todella sydämen ja keskushermoston toimin-

taa rauhoittava vaikutus. Sitä voidaan käyttää eri muodoissa rauhoitusaineena hysteriassa, kouristuksissa, hermostollisissa sydäntaudeissa, maha- ja suolistokatarreissa sekä koliikissa.

Muita kasveja tällä rastilla: nokkonen, kurjenkello, letohorsma, paimentartara, särmäkuisma, ahdekaunokki ja mesiangervo. Rastilla kasvaa myös ruokohelpeä, joka viime vuosina on noussut sanomalehtiotsikoihin mahdollisena hienopaperiselluloosan raaka-aineena.

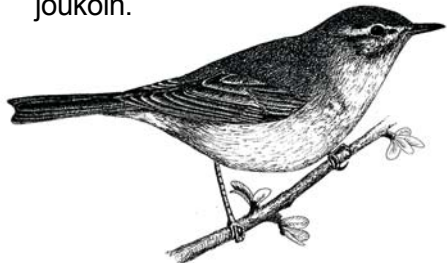
Ampiaiskukasta pässinmunia vatsavaivoihin?

Elias Lönnrot kutsui sitä pässinmunaksi eli –kivekseksi. Kives on kellu, kellutin eli kellukka ja tästä alun perin juontaa nimi ojakellukka (*Geum rivale*). Kasvin juurta on käytetty vatsavaivojen ja vilustumisoireiden hoitoon. Ojakellukkaa on yleisesti sanottu myös ampiaisenkukaksi, ilmeisesti johtuen siitä, että alaspäin riippuvissa kukissa näyttäisi olevan pörröinen kimalainen sisällä. Kimalaiset myös pölyttävät ojakellukan kukat, eivätkä ampiaiset, kuten nimestä voisi kuvitella. Kun ojakellukan hedelmät kypsyvät, kasvaa siemeneen pitkä koukukupäinen kärki ja samalla varsi oikeenee. Tällöin siemenet tarttuvat helposti eläinten karvoihin ja ihmisten lahkeisiin. Niinpä ojakellukka leviääkin helposti ja on yleinen, varsinkin polunvarsilla, missä kulkijoita riittää.

Suomen yleisin lintu – tunnetko?

Pajulintu eli uunilintu (*Phylloscopus trochilus*) on peipon ohella Suomen yleisin lintu. Sen haikea säe kaikuu joka puskasta ja metsiköstä. Silti moni meistä ei ole edes nähnyt tuota pientä laulajaa. Monesti pajulintu onkin helpompi kuulla kuin nähdä. Sen laulu muistuttaa peipposen pirteää säettä, mutta pajulintu laulaa mollissa, surumielisesti. Säe alkaa kuin varkain, voimistuen hiljaa koko ajan, kunnes alkaa taas hiljetä ja lopulta haipuu kaihoisesti pois. Ulkonäöltään pajulintu on varsin vaatimaton, eikä sillä juuri ole erikoistuntomerkkejä. Päältä se on rusehtava-vihertävä ja alta vaalea. Silmän kautta kulkee vaalea juova. Uunilinnuksi pajulintua on sanottu siksi, että se rakentaa pesänsä taidokkaasti katetuksi palloksi, johon johtaa lyhyt käytävä. Rakennelma muistuttaa jollakin tavalla vanhaa uunia. Pajulintu on hyönteissyöjä ja vaatii runsaasti pieniä ötököitä ruoakseen. Kesän voidaankin sanoa todella alkaneen, kun ensimmäiset pajulinnut ovat saapuneet runsain joukoin.

Rasti 4

Kuolleenkouran salamerkit

Sananjalka (*Pteridium aquilinum*) puhuu meille omaa salattua kieltään ja kertoo tarinoita menneitten maailmoista. Kun juurakon katkaisee, näkyy poikkileikkauksessa johtojänteiden muodostama tumma kuvio, aivan kuin salamerkki tai kirjain. Siitä johtuu suomenkielinen nimi sananjalka. Latinankielinen lajinnimi *aquilinum* tarkoittaa kotkaa. Tarinan mukaan kasvin nimeäjä, Carl von Linné, oli näkevinään johtojännekuviossa kaksipäisen kotkan. Usein on sananjalkaa nimitetty myös kuolleenkouraksi. Keväällä kasvi näyttääkin kuin nyrkkiin puristetulta kädeltä ennen kuin se oikenee koko mittansa. Se myös lakastuu hyvin helposti hallaöinä ja kuolleet, ruskeat kasvustot verhoavat maan. Vanhan uskomuksen mukaan sananjalka kukkii vain kerran sadassa vuodessa juhannusyönä ja joka sen kukan näkee, saa kaiken viisauden, mutta on samalla kuoleman oma. Kukaan ei tietävästi ole sananjalan kukkaa nähnyt. Vaikeata se onkin, sillä se on itiökasvi, eikä niin ollen kuki.

Paikalla voit nähdä myös metsäkurjenpolven, jota kutsutaan myös juhannuskukaksi kukinta-ajan mukaan.

Rasti 5

Kotkansiipi – komein kaikista

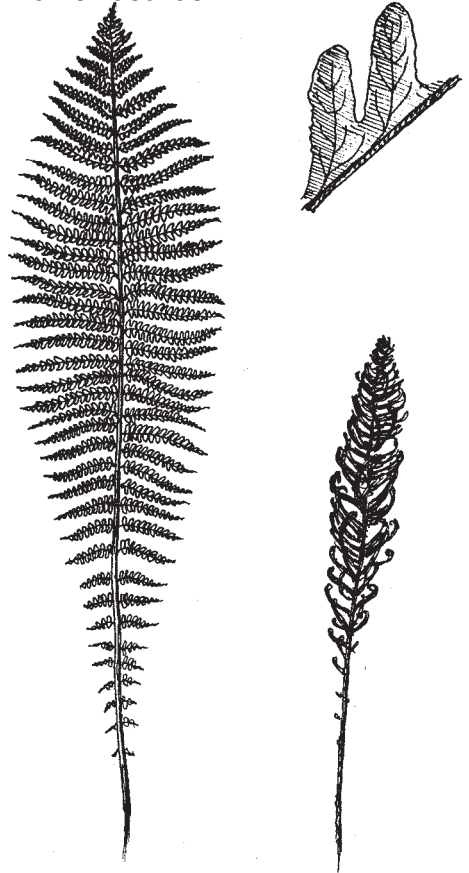
Viikinsaaren kirkkaimpia helmiä lie-
nee mahtava kotkansiipikasvusto
(*Matteuccia struthiopteris*). Parhaim-
milla paikoilla ”siivet” voivat venyä
jopa puolitoistametrisiksi. Kun ne vie-
lä kasvavat kauniisti suppilomuodos-
telmassa, ruusukkeessa, on kotkan-
siipi juhlallisuudessaan vertaansa
vailla. Latinankielinenkin nimi viittaa
lintumaailmaan, *struthiopteris* tarkoi-
taa strutsisaniaista. Kotkansiiven iti-
öt kehittyvät erillisissä itiölehdissä,
jotka kasvavat siipisuppilon keskelle.
Nämä ruskeanmustat lehdet jäävät
jopa talven pakkasten tultua töröttä-
mään pystyyn ja ne muistuttavat jon-
kin verran strutsin sulkaa.

Paitsi itiöiden avulla, on kotkansiivel-
lä toinenkin keino levitä ja laajentaa
kasvustoaan. Muista ruusukkeellisista
saniaisista poiketen kotkansiipi
kasvattaa myös maansisäisiä rönsy-
jä, joiden kärkeen kasvaa uusi ruu-
suke. Siten kotkansiipi voi jollekin
paikalle – kuten Viikinsaareen – muo-
dostaa komean kasvuston. Kotkan-
siipi vaatii lehtomaista, rehevää ja
kostea kasvuympäristöä. Ehdoton-
ta varjoa kotkansiipi ei kuitenkaan
vaadi, vaan kohottaa siipensä toisi-
naan avoimmallekin paikalle.

Kotkansiipikasvusto peittyy myöhem-
min kesällä mesiangervokasvuston

taakse. Muita kasvilajeja ovat mm.
korpi-imarre, hiirenporras ja valko-
vuokko.

Jos onni on myötä, voit ihastella kahta
Viikinsaaren lintuharvinaisuutta, nuo-
liihaukkaa, joka pesii joko Viikinsaa-
ressa tai läheisessä Lehtisaaressa,
tai pikkusieppoa, joka joinakin vuosi-
na on laulanut juuri tällä alueella. Pik-
kusieppo on vanhojen metsien har-
vinainen asukas.

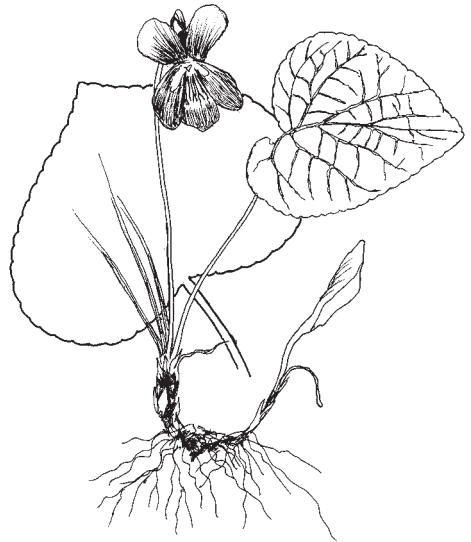

Rasti 6

Ihmeellinen ihailtava

Lehto-orvokin latinankielinen nimi *Viola mirabilis* luo kasvin ylle ihmetyksen varjon. Latinan *mirabilis* tarkoittaa ihailtavaa, ihmeellistä. Toki lehto-orvokki on kaunis kukka, mutta miksi se nimellään ajaa ohi vaikkapa kuniista kolmivärisestä keto-orvokista (*Viola tricolor*). Mikä sai aikanaan latinankielisten nimien keksijän, Carl von Linnén nimeämään tämän orvokin niin erikoisen ihmeelliseksi, muita veljiään ihailtavammaksi? Moni toinen orvokki on kukiltaan näyttävämpi. Mirabiliksen lehdet ovat tosin kookkaita orvokin lehdeksi. Näkikö Linné lehto-orvokissa jotain sellaista, mitä me emme enää siinä näe? Ehkäpä sen tapa tuottaa myöhemmin kesällä umpisiittoisia, avautumattomia kukkia oli Linnén mielestä ihmeellistä. Kysymykset kaikuvat historian kuuroille korville. Lehto-orvokki, tuo ihmeellinen ihailtava, säilyttäneenä salaisuutensa. Yhtä kaikki, lehto-orvokki viihtyy Viikinsaaren multavissa lehtometsissä ja sitä näkee polun varrella useaan otteeseen vaikka se ei olekaan mikään joka paikan kasvi. Lehdet on helppo tunnistaa pataässämäisestä muodostaan ja kukkaa näkyy jo toukokuussa.

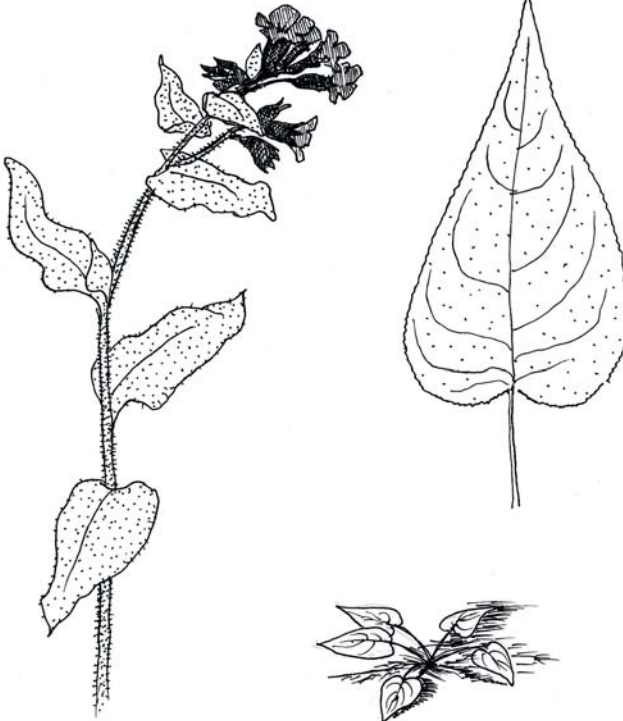
Paikalla voi nähdä myös muita tyyppisiä lehtokasveja, kuten myrkylliset konnanmarjan ja sudenmarjan, koristeellisen lehtoimikän ja monien lapsena mutustellun ketunleivän. Ketunleivän eli käenkaalin lehdet sisältävät kirpeänsuolaista oksaalihappoa, joka itse asiassa on myrkyllistä suuressa määrin nautittuna. Samaa ainetta on myös raparperissa.

Väri vaihtoa ja keuhkolääkettä

Pehmeäkarvainen imikkä (*Pulmonaria obscura*) kasvaa polun varrella paikoin hyvinkin runsaana – onhan se tyypillinen lehtokasvi. Sen löytää helposti kukkimisen jälkeenkin, kun tunnistaa lehden muodon ja karvaisuuden. Imikän lehdet muistuttivat entisaikojen ihmisten mielestä keuhkoja. Koska sen ajan ns. signatuuriopin mukaan sairas kohta voitiin parantaa samannäköisellä kasvinosalla – sillä Luoja oli alkujaan antanut kunkin kasvin käyttötarkoituksesta vihjeen sen ulkonäössä – uskottiin imikällä voitavan hoitaa keuhkosairauksia. Keuh-

koihin viittaa latinankielinenkin nimi *pulmonaria*, *pulmo* tarkoittaa keuhkoa. Mielenkiintoista on imikän kukkien kehittyminen. Kun kukka puhkeaa, se on kauniin vaaleanpunaisen värinen. Mutta vanhetessaan kukan terälehtien happamuus muuttuu ja se alkaakin vaihtaa väriään. Ensin siitä tulee sinipunainen ja lopulta sininen. Nuori kukka on siis punainen ja vanha sininen. Syytä siihen, miksi imikkä näin vaihtaa kukkiensa väriä, ei ole kyetty vedenpitävästi selittämään. Kenties eriväriset kukat houkuttelevat helpommin hyönteisiä.

Rasti 7

Naisen saniainen

Naiselle on pyhitetty yksi saniaislaji kokonaan, tosin latinaksi. Suomen yleisimpiä suurikokoisia saniaislajeja on *Athyrium filix-femina*. *Filix-femina* tarkoittaa sananmukaisesti naisen saniaista, mutta suomeksi tätä kasvia kutsutaan hiirenportaaksi. Molemmilla nimillä on perusteensa. Naismainen tämä saniainen kieltämättä on, sillä se on hienompilehtinen ja pitsimäisempi verrattuna sukulaisiinsa, erityisesti kivikkoalvejuureen, jota kutsutaankin miessaniaiseksi *Dryopteris filix-mas* (*mas* viittaa mieheen). Hiirenportaaksi voinee tämän saniaisen myös kuvitella, sillä se muodostaa ikään kuin hauraat portaat maasta ylös. Sellaisia portaita on kenties hiiren voitu kuvitella kipuavan tähystämään maailmaa hiukan korkeammalta. Parhaimmillaan hiirenporras voi venyä melko mahtavan kokoiseksi, jopa yli metrin mittaiseksi.

Rasti 8

Lokki kuin lokki – vai onko?

”Ne on niitä valkoisia, jotka kirkuu” sanoi eräs yläasteen oppilas. Ja oli täysin oikeassa. Kuitenkin tämä on vain puoli totuutta. Lokkeja on moneksi, niiden tottumukset ja tavat poikkeavat toisistaan ja ne ovat mieltyneet eri ympäristöihin. Lokkiryhmät on helppo erottaa toisistaan vaikkapa tämän tunnistuskaavion avulla. Tosin esimerkiksi kala- ja harmaalokki voivat olla vaikea lajipari. Mutta hyvä puoli on se, että harjoitella voi, sillä lokkeja on kaikkialla.

Selkälokki

(*Larus Fucus*)

Ainoa täällä tavattava mustaselkäinen lokki. Harvinaistunut viime vuosina, pääosin yksinäisten järvenselkien asukki.

Naurulokki (*Larus ridibundus*)

Jokaisen torin vakiovieras, pesii yhdyskunnittain, varsin sopeutumiskykyinen kirkuja. Pään suklaanruskea huppu tyypillinen.

Kalalokki (*Larus canus*)

Lempeämmän näköinen kuin harmaalokki, sirompi, keltajalkainen, silmät tummat. Tunnettu ”Kala-Kaijana” äänensä: ”kaija-kaija-kaija...” perusteella.

Kalatiira (*Sterna hirundo*)

Keikkuvasiipinen kalastaja jonka lento on heittelevää. Siro ja kaunisluotoinen. Pään musta alue kalottimainen. Hyvä kalanpyytäjä.

Harmaalokki (*Larus argentatus*)

Julman näköinen, silmissä renkaat, jalat lihanpunaiset, alanokassa punainen täplä. Kalalokkia rotevampi. Kanta kasvanut kaatopaikkojen myötä.

Rasti 9

Puoliloisen elämää

Rastilta löydät kaksi kangasmetsämme perusosakasta, metsä- ja kangasmaitikan. Kangasmaitikka kasvaa keskimäärin karummilla paikoilla kuin metsämaitikka. Kummankin lajin elämä on osaksi loisen elämää. Siementaimi aloittaa elämänsä kuten muutkin kasvit, mutta pian taimi kasvattaa imujuurensa toisten kasvien juuriin. Kangasmaitikka varastaa ravintonsa ainakin männyltä ja puolukalta, metsämaitikka vastaavasti kuuselta ja mustikalta.

Kangasmaitikka on näistä samannäköisistä maitikkaveljeksistä suurikukkaisempi ja kukka on vaaleankeltainen. Metsämaitikan väri taas on syvän voinkeltainen. Kukinta-aika on heinä-elokuussa. Maitikat ovat hyviä mesikukkia, mutta vain pitkäkärsäiset kimalaiset yltyvät mesivarastoon. Hyvä pölytys onkin takuuna tulevaisuudesta, maitikat ovat näet yksivuotisia. Siementen levittäjinä toimivat muurahaiset.

Prässättäessä maitikat muuttuvat mustiksi, minkä varmasti jokainen kasveja keräämään joutunut koululainen on ikäväkseen huomannut.

kangasmaitikka

metsämaitikan
kukka

kangasmaitikan
kukka

Rasti 10

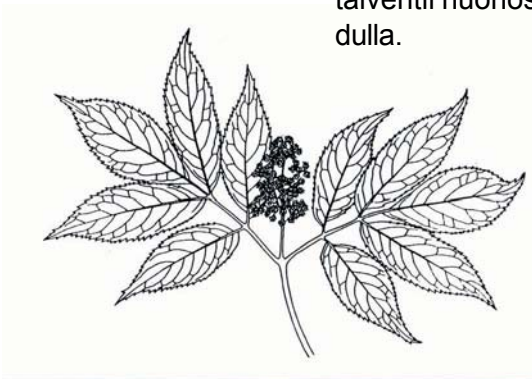
Miehen saniainen

Alarinteen kookas saniainen on jälleen yksi yhdeksästä Viikinsaaren saniaislajeista. Se on kivikkoalvejuuri (*Dryopteris filix-mas*). Latinankielisen nimen jälkiosa, *filix-mas*, merkitsee miehen saniaista, vastineena hiirenportaalle eli naisen saniaiselle, *filix-femina*.

Ehkäpä Linné on nähnyt siinä jonkin verran miesmäisempää, ylväämpää rakennetta kuin pitsimäisessä hiirenportaassa. Nimi alvejuuri viittaa saniaisen vanhaan lääkekäyttöön. Alveella tarkoitettiin näet lapamatoa ja juurakoita on jo antiikin aikoina käytetty matolääkkeenä. Väärin annosteltuna alvejuuri voi kuitenkin aiheuttaa jopa sokeuden.

Paskapensas – ikävä nimi kauniilla pensaalla

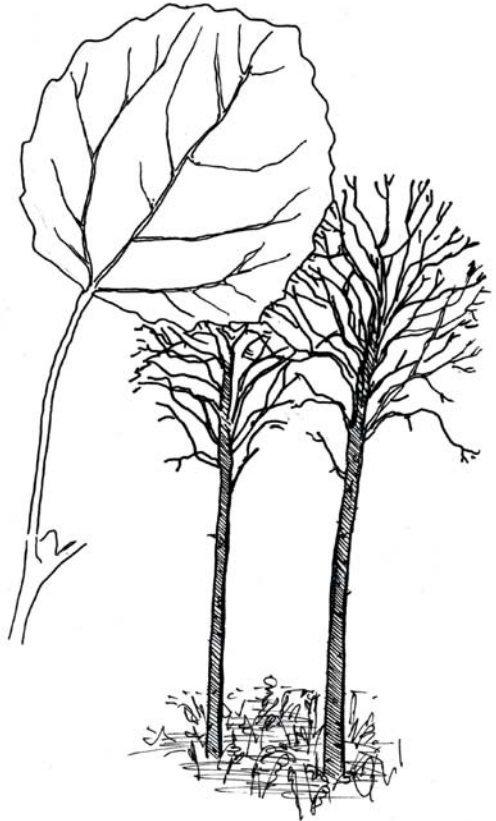
Terttuselja (*Sambucus racemosa*) on kansan suussa saanut halveksivan paskanmarjapensaana tai paskapihla-jan nimen. Ehkäpä syynä on kukkien ja kuoren pistävä haju tai sen tapa viihtyä erinomaisesti käymälöiden liepeillä. Itse pensashan on kaunis, kellanvalkoiset terttumaiset kukinnot ja loppukesän pienet punaiset, joskin myrkylliset, marjat tekevät sen viehättävän näköiseksi. Negatiivisina puolina voidaan pitää sen tapaa leviätä nopeasti kutsumattoman vieraan tavoin ja lehtien muuttumista loppukesällä ruman harmaapeitteisiksi härmäsienen vuoksi. Terttuseljan härmäsieni yleistyi vasta 1970-luvulla, mutta nykyisin sitä tavataan jo käytännössä kaikissa seljoissa. Kau-poissa myytävä seljamehu on kotoisin terttuseljan lähisukulaisesta, mustaseljasta, jota viljellään meillä jonkin verran koristepensaana, mutta se talvehtii huonosti jo Tampereen seudulla.

Rasti 11

Haavasta on moneksi

Haapojen läsnäolon tiedostaa monesti ensimmäisenä kuulonsa avulla ennen kuin huomaa varsinaisesti silmällä etsiä noita suorarunkoisia puita. Pienikin tuulenvire riittää kahisuttamaan haavan pitkäruotisia lehtiä. Haavikon sanotaankin ”havisevan” tuulessa, se kuiskailee tuhansien lehtien osuessa kevyesti toisiinsa. Vanhastaan haavasta on tehty tulitikkuja. Myös kololinnut ovat mieltyneet haavan puuainekseen. Monet tikat naputtelevat mielellään pesäkolonsa haavan kylkeen. Kun sitten alkuperäiset asukkaat jättävät kolonsa, jäävät ne vapaiksi muille kololinnuille. Esimerkiksi varpuspöllö pesii mielellään korkealla haavassa olevaan koloon. Haavan pinnalla viihtyy myös keltainen jäkälä, haavankeltajäkälä. Sitä voi nähdä Viikinsaarenkin haapojen pinnalla. Haapa antaa kodin myös monille kovakuoriaisille. Paitsi että monet lajit viihtyvät lahossa haavassa, pitävät jotkut kuoriaiset haavan lehdistäkin. Yksi näistä on isohaavanlehtikuoriainen, joka on kuin iso leppäkerttu ilman mustia pilkkuja. Haapa tekee yhteistyötä myös sienten kanssa. Haavan punikkittati on hyvä ruokasieni ja viihtyy haapojen läheisyydessä.

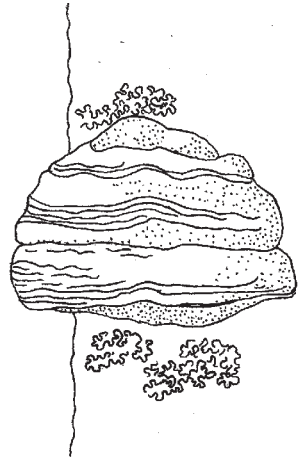
Rasti 12

Käävät kuin lippalakit

Taulakääpä on tavallisimpia koivun lahottajia. Rastilla näet poikkeavan komean esiintymän näitä kääpiä. Ne ovat tallella ehkä siksi, että nykypäivänä niiden käyttötapoja ei enää muisteta. Taulakääpä oli aikoinaan taulan valmistuksen raaka-aine ja onpa taulakäävästä valmistettu päähineitäkin. Taula valmistettiin leikkaamalla käävästä ohuita siivuja ja pehmittämällä ne lipeävedessä. Sen jälkeen ne hakattiin kivellä ohuiksi levyiksi, jotka kuivatettiin. Näin saadut levyt olivat helppoja säilyttää ja kuljettaa mukana retkillä. Tulusraudalla piikiveä vasten iskemällä taulalevy syttyi helposti ja nuotio saatiin sytytetyksi nopeasti. Nuotion säilyttämiseen yön yli hiilloksena käytettiin taas arinakääpää, yleistä lehtipuiden lahottajaa. Arinakäävän kappale pantiin yöksi nuotion tuhkan alle ja näin muodostuneessa umpimähkässä hiillos säilyi yön yli. Taulakääpää on käytetty myös känsien poistoon.

arinakääpä

taulakääpä

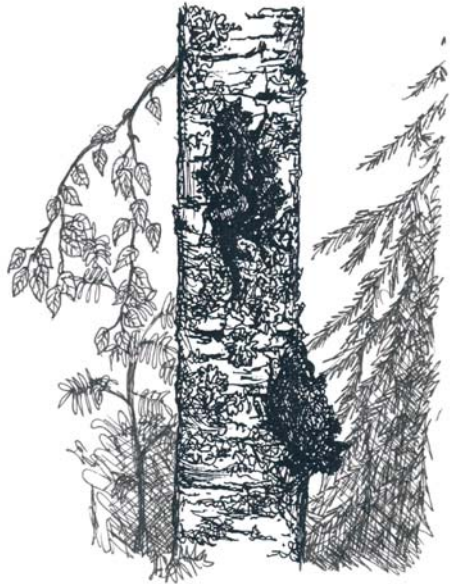
Rasti 13

Teetä ja syöpälääkettä

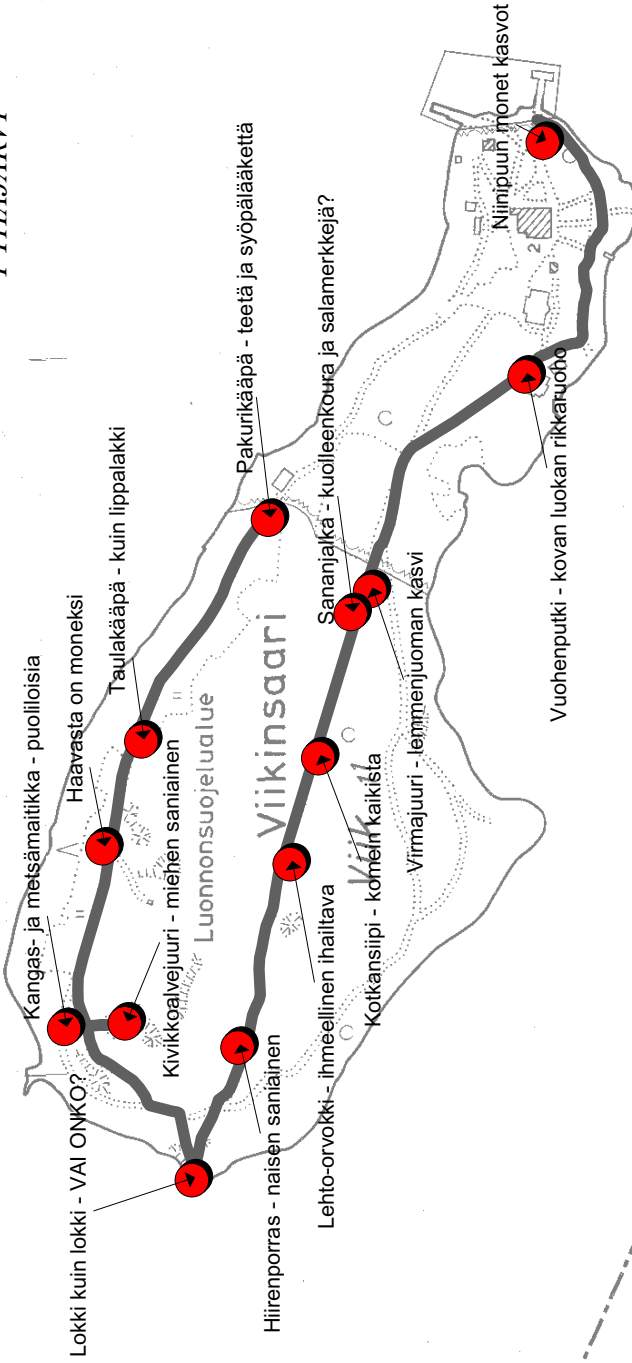
Pakurikäpä (*Inonotus obliquus*) on repäissyt koivun kylkeen aukon ja sen itiöemä aiheuttaa mustan, kovan, hiilimäisen massan koivun pinnassa. Itiöemän tehtävä on tuottaa itiöitä, joiden avulla pakurikäpä pääsee jälleen leviämään seuraavaan koivuun tuohessa olevan vaurion kautta. Pakurikäpä voi muhia koivun kuoren alla vuosikymmeniä tekemättä itiöemää. Sota-aikana pakurista saatiin teen korviketta, jota markkinoitiin Tikka-teenä. Sen väitettiin myös rauhoittavan ruoansulatuselimiä. Vanhas-taan on pakurilla uskottu olevan monia lääkinnällisiä ominaisuuksia. Myös syöpään on tällä käävällä epäilty olevan myönteistä vaikutusta. Suomalaisen tutkimuksen mukaan se hidastaa syöpäsolujen kasvua. Lisäksi siinä on bakteerien kasvua hillitseviä aineita. Vaikkei kääpä syöpää poistaisikaan, ainakin se todennäköisesti ehkäisee syövän syntyä, mahdollisesti hidastaa sen kasvua ja auttaa elimistöä selviytymään siitä. Tätä nykyä pakurin, kuten myös muiden kääpien, käyttö alkaa olla harvinaista, mutta Venäjällä pakurikasvannaisia on myyty edelleen toreilla teeainekseksi.

Pakuria voi nähdä vanhoissa koivuisa ympäri saarta. Sitä ei pidä sekoit-

taa pahkoihin, jotka ovat solujen liikkakasvusta muodostuneita kasvannaisia. Pahkoista ovat puutyöläiset veistelleet kuppeja ym. tarve-esineitä.

PYHÄJÄRVI

1248

	luontorasti
	luontopolku

copyright kaupunkimittaus 2004